

การยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

Upgrading the Cultural Capital and Improving the Quality of Life of Ethnic Groups in Phetchabun Province

พระปลัดพีระพงศ์ ฐิตธมฺโม/โชตินอก¹ และ พระมหาธวัชชัย ธมฺมรังสี/สุวรรณผา²

PhrapaladPeerapong Thitadhammo¹, and Phramaha Tawatchai Dhammarangsi Suwannapa²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์พยุหะเมือง

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phokhunphamueang Buddhist College, Thailand

E-mail: peerapong.cho@mcu.ac.th

Received February 21, 2026; Revised April 29, 2026; Accepted April, 30, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บนฐานทุนทางวัฒนธรรม 2) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านทุนทางวัฒนธรรม และ 3) เพื่อเสนอแนวนโยบายในการยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ การดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยของกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้นำด้านวัฒนธรรม 2) ผู้นำชุมชน 3) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และ 4) นักปราชญ์กลุ่มชาติพันธุ์ รวมจำนวน 60 คน ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนา โดยเฉพาะการนำทุนวัฒนธรรมมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การผลิตสินค้าท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดงานประเพณี ซึ่งส่งผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนในชุมชน เกิดการรวมกลุ่มอาชีพ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทำให้คุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์มีความมั่นคงและยั่งยืนมากขึ้น

ผลการศึกษายังพบว่า การยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยทุนวัฒนธรรมเป็นปัจจัยเชื่อมโยงทั้งสามด้านให้เกิดความมั่นคงทางรายได้ ความเข้มแข็งของชุมชน และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้เสนอแนวนโยบายสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การส่งเสริมและฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน

2) การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรม 3) การจัดการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) การสร้างกลไกความยั่งยืนเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ทุนวัฒนธรรม; กลุ่มชาติพันธุ์; คุณภาพชีวิต; การพัฒนาอย่างยั่งยืน; จังหวัดเพชรบูรณ์

Abstract

The research has three objectives: 1) to improve the quality of life of ethnic groups based on cultural capital; 2) to improve the quality of life of ethnic groups through cultural capital; and 3) to propose policies for improving cultural capital and improving the quality of life of ethnic groups in Phetchabun Province. The research used a mixed methods methodology consisting of documentary, quantitative, qualitative, and operational research. Data was collected through questionnaires, interviews, and focus group meetings of four target groups: 1) cultural leaders, 2) community leaders, 3) government agency representatives, and 4) ethnic scholars, totaling 60 people. The research results found that Cultural capital of ethnic groups in Phetchabun Province, such as customs, traditions, ceremonies, and local wisdom, plays a crucial role in their livelihoods and development. This is particularly true when using cultural capital as a basis for community economic development through activities such as local product production, cultural tourism, and traditional events. This results in community income circulation, fosters occupational grouping, knowledge exchange, and cooperation among various sectors, contributing to a more stable and sustainable quality of life for ethnic groups.

The study also found that sustainably improving the quality of life requires a balance between the economy, society, and the environment, with cultural capital being a factor linking all three to create income security, community strength, and pride in cultural identity. Furthermore, the research team proposed four key policy areas: 1) promoting and revitalizing community culture; 2) developing a creative economy based on cultural capital; 3) organizing learning and transferring local wisdom; and 4) creating mechanisms for social and environmental sustainability.

Keywords: cultural capital; ethnic groups; quality of life; sustainable development; Phetchabun province

บทนำ

สังคมมนุษย์ก่อกำเนิดจากการรวมกลุ่ม ตั้งแต่หน่วยเล็กสุดอย่างครอบครัวขยายไปจนถึงการรวมตัวในระดับเครือญาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และประเทศ การดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั้นวางรากฐานอยู่บน ความสัมพันธ์ ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมา ซึ่งกลายเป็นบ่อเกิดของประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มและทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมในสังคม (Promta, 2022) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่สังคมมีความซับซ้อนและหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น ทูทางความเชื่อ จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้าง ความผูกพันและเอกลักษณ์ร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นความท้าทายในการบริหารจัดการความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและลดความขัดแย้ง

จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และเต็มไปด้วย ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็น ทูทางสังคมและภูมิปัญญา อันล้ำค่าที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสการพัฒนาและอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐาน เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่งผลให้ภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม เช่น ชาวบน ลาวเงี้ยว และลาวครั่ง กำลังเผชิญกับ ความเสี่ยงต่อการสูญหาย และความอ่อนแอในการสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในยุคแห่งการแข่งขันนี้ จึงจำเป็นต้องอาศัยการจัดการที่เน้น การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการเรียนรู้ร่วมกัน ค้นหาคำตอบ และแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างเป็นระบบ การวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้าง การเรียนรู้แบบพหุภาคี และกระตุ้นจิตสำนึกร่วม เพื่อให้เกิดการจัดการทูทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ (Thaongern et al., 2022) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการความรู้ ถือเป็นศาสตร์ที่ต้องพัฒนาและประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้องค์กรและชุมชนสามารถสร้างความได้เปรียบในการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมฐานความรู้กลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ในเพชรบูรณ์มีความโดดเด่นในการธำรงรักษาเอกลักษณ์ โดยเฉพาะความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่ยึดมั่นในจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ระบบเครือญาติและระบบแซ่ตระกูล ซึ่งสืบเชื้อสายทางฝ่ายบิดา เป็นกลไกสำคัญที่กำหนดบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ทำให้กลุ่มมั่งมีความเป็นเอกภาพและสันติสุข (Academic Service Club, Hill tribe Research Institute, 2021)

ชุมชนมั่งบ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นชุมชนมั่งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2465 และได้รับการพัฒนามาเป็นตำบลในปัจจุบัน ชุมชนแห่งนี้ได้ใช้ ทูวัฒนธรรม เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจผ่าน กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การนำเสนอวิถีชีวิต การแสดงวัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์พื้นเมือง การพัฒนาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวสมัยใหม่ที่เน้น การมีส่วนร่วมของชุมชน

(Community-Based Tourism) เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นหลักการ *ต่อยอด เพิ่มค่า หาจุดต่าง สร้างสรรค์และแบ่งปันชุมชน* (Phra Sri Rattanamuni, 2025) ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่า ทูนทางวัฒนธรรมสามารถเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากการเล็งเห็นถึงศักยภาพของทุนวัฒนธรรมในการเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผ่านการยกระดับ ทูนทางวัฒนธรรม เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนม้งบ้านเข็ญ้อยอย่างลึกซึ้ง เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไป ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการยกระดับทุนวัฒนธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ต่อไป อันจะนำไปสู่การสร้างรูปแบบการพัฒนาที่ครอบคลุมและเคารพต่อความหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ผ่านทุนทางวัฒนธรรม
3. เพื่อเสนอแนวนโยบายในการยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

คำว่า วัฒนธรรม (Culture) เป็นแนวคิดที่มีความหลากหลายและซับซ้อนตามมุมมองทางวิชาการ แต่โดยรวมแล้วมักหมายถึงรากฐานของการดำรงอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่สะท้อนมิติอันหลากหลายของวัฒนธรรมดังนี้

วัฒนธรรมในฐานะวิถีชีวิตและแบบแผนทางสังคม

องค์กรและนักวิชาการในยุคปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต (Way of Life) และแบบแผนของการอยู่ร่วมกัน Office of the National Culture Commission (2020) ได้ให้นิยามว่า วัฒนธรรมเป็น วิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติและการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถ เข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วยสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ โครงสร้างทางสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นนอกจากนี้ จากมุมมองทางมานุษยวิทยาและสังคมศาสตร์ วัฒนธรรมยังหมายถึง วิถีชีวิตทั้งหมดที่สังคมมนุษย์สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงอยู่รอด ความถาวรของเชื้อสาย และการจัดระเบียบประสบการณ์ทาง

สังคม โดยเป็นประมวลของผลงานทางวัตถุ รูปแบบขององค์การทางสังคม แบบแผนความประพฤติที่ได้รับการอบรมมาแล้ว ความรู้ ความเชื่อ และการดำเนินงานอื่น ๆ ที่พัฒนาขึ้นในสังคมมนุษย์ (Naowarat, 2018)

วัฒนธรรมในฐานะความเจริญงอกงาม

ในมิติทางภาษาและจริยธรรม นักวิชาการยังคงเชื่อมโยงคำว่าวัฒนธรรมเข้ากับแนวคิดเรื่องความเจริญ วัฒนธรรม มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต แปลว่า "ธรรมเป็นเหตุให้เจริญ" หรือ "ธรรม คือความเจริญ" ซึ่งในความหมายที่เข้าใจง่ายคือ ความเจริญงอกงามที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้น (Punyanuphap, 2019) ในมิตินี้ วัฒนธรรมจึงเกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว และความก้าวหน้าทางศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

ดังนั้น วัฒนธรรมจึงสามารถสรุปได้ว่า หมายถึง สิ่งอันแสดงถึงลักษณะของความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและประชาชน โดยครอบคลุมทั้งวิถีชีวิต (Way of Life) และมรดกทางสังคม (Social Heritage) ซึ่งประกอบด้วย ภาษา ศิลปะ วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิตที่สังคมยอมรับ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนแนวคิด อุดมคติ และความเชื่อ ที่มนุษย์สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมา

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งอันแสดงถึงลักษณะของความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน และวิถีชีวิตของประชาชน รวมถึงภาษา ศิลปะ วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิตที่สังคมยอมรับ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ตลอดจนทั้งแนวคิดและอุดมคติ

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

สังคมและวัฒนธรรม (Society and Culture) เป็นของคู่กัน เกิดขึ้นและมีการวิวัฒนาการไปพร้อมๆ กัน สังคมไม่อาจจะดำรงอยู่ได้โดยปราศจากวัฒนธรรม (Culture) และทำนองเดียวกัน วัฒนธรรมก็ไม่อาจจะดำรงอยู่ได้โดยปราศจากสังคมด้วยเช่นเดียวกัน เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมมนุษย์แตกต่างไปจากสังคมหรือชีวิตของสัตว์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม แต่สัตว์ไม่สามารถสร้างวัฒนธรรมได้แม้ว่าสังคม (Society) จะมีกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่สมาชิกใหม่ที่เรียกว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคมก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้ว ไม่มีสังคมใดเลยที่สมาชิกจะยึดถือแบบอย่างการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมทุกอย่างได้ สังคมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงและทิศทางในการเปลี่ยนแปลงของแต่ละสังคมจะแตกต่างกันก็ตามตัวอย่างง่าย ๆ เช่น เราไม่สามารถอ่านและตีความภาษาไทยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงได้อย่างคล่องแคล่วได้ ภาษาของทุกชาติ จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปที่ละเล็กละน้อยอย่างต่อเนื่องกัน ซึ่งแสดงให้เห็นชัดว่าการเปลี่ยนแปลงจะต้องเกิดขึ้นแก่ทุก ๆ สังคมเสมอ ในสังคมมนุษย์ อาจจำแนกการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 2 ส่วน คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แม้ว่าการ

เปลี่ยนแปลงทั้งสองส่วนนี้ จะมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมาก แต่มีลักษณะที่แตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม มุ่งถึงการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคม และระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมเช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากร ระดับการศึกษาของประชาชน และอัตราการเพิ่มของประชากร เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม มักเน้นการประดิษฐ์ของสังคม ทั้งที่เป็นการประดิษฐ์ทางวัตถุและไม่ใช้วัตถุ เช่น ภาษา ศิลปะ ศีลธรรม ดนตรี การเล่นอันเป็นประเพณีต่างๆ รวมถึงความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคม ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น จะมีความเกี่ยวข้องระหว่างกัน เช่น การประดิษฐ์ย่อมมีผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม การผลิตนวัตกรรมทางการศึกษาทำให้สามารถใช้ระบบมหาวิทยาลัยเปิด (Open University) และมีผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในทางตรงข้าม การสร้างระบบสังคมใหม่ ย่อมทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องประดิษฐ์สิ่งใหม่ เพื่อสนองต่อระบบสังคมนั้น เช่น ในระบบเศรษฐกิจของสังคมเมือง ที่สตรีเลี้ยงครอบครัวร่วมกับสามีทำให้เกิดความจำเป็นในการประดิษฐ์เครื่องซักผ้า อาหารกระป๋อง เครื่องดูดฝุ่น เพื่อลดภาระของคู่สมรส เป็นต้น

รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

เราอาจจำแนกการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิวัติ (Revolution) ซึ่งหมายถึงความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันส่วนใหญ่ในสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมสำคัญของสังคมอย่างรุนแรงและรวดเร็ว เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของไทยจากระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ในสังคมไทย เมื่อ พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมการศึกษา รวมถึงค่านิยมในการดำเนินชีวิตของคนไทยอย่างมาก และการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสหภาพโซเวียตก็เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมโดยการปฏิวัติ

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิวัติ ก็ไม่จำเป็นที่คนในสังคมจะต้องถูกกดขี่ข่มเหงจากชนชั้นผู้ปกครองเสมอไป เพราะอาจยังมีประเทศอีกมากที่มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบนี้โดยปราศจากวิกฤตการณ์ของความโหดร้ายทารุณ การปฏิบัติมักเกิดขึ้นในกรณีที่สมาชิกเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อสถานะในสังคมของตน เมื่อเปรียบเทียบกับความเป็นอยู่ในอดีต หรือเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมอื่น ความรู้สึกเช่นนี้เรียกว่า Relative Deprivation อันเป็นความรู้สึกที่ต้องการขจัดสถานะที่เป็นอยู่ เมื่อเกิดความรู้สึกเปรียบเทียบกับสถานะของอดีต หรือของสังคมอื่น ๆ อันก่อให้เกิดการลงมือกระทำการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง

ดังนั้น เราจะเห็นเสมอว่า การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ มักเกิดโดยชนชั้นระดับต่ำ เช่น จากกลุ่มชาวนา กรรมกร หรือสามัญชน ซึ่งถูกกดขี่รอนแรมประโยชน์ หรือเป็นฝ่ายเสียเปรียบจากโครงสร้างเดิมของสังคม การเกิดวิกฤตการณ์ที่รุนแรงอันนำไปสู่การปฏิวัตินั้นจึงมิใช่มูลเหตุที่แท้จริง แต่สาเหตุ

ที่สำคัญคือ ความรู้สึกไม่พอใจต่อโครงสร้างเหล่านั้น ที่ทำให้กลุ่มคนรู้สึกถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือมีความไม่เท่าเทียมกันกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม เช่นการปฏิวัติในสังคมไทยที่เกิดขึ้น เมื่อวันที่ 22 พ.ค. 2557 ของคณะ คสช. เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิรูป (Reform) หรือแบบค่อยเป็นค่อยไป (Trends) ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่ละเล็กละน้อยในระยะเวลาอันยาวนาน นักสังคมวิทยา (Socialist) ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในรูปแบบนี้ คือ Emile Durkheim ซึ่งอธิบายการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบ Mechanical Solidarity อันเป็นสังคมแบบเรียบง่าย มีวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิตและค่านิยมของสมาชิกในรูปแบบเดียวกันไปสู่สังคมแบบ Organic Solidarity ซึ่งเป็นสังคมที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กัน โดยความจำเป็นทางหน้าที่หรือตำแหน่งทางสังคม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไปในระยะเวลาอันยาวนาน

3. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เกิดขึ้นอย่างมากในสังคมมนุษย์ แต่สมาชิกของสังคมจะสังเกตได้ยาก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน แม้จะดูเหมือนว่ามีอิทธิพลน้อย เนื่องจากเป็นไปโดยที่สมาชิกไม่รู้ตัว แต่ก็มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมมีใช้อยู่ที่เดียวเช่น การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ การประดิษฐ์สิ่งใหม่การเปลี่ยนแปลงของเครื่องแต่งกาย ดนตรี ศิลปะ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนี้ อาจเป็นมูลเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติหรือแบบค่อยเป็นค่อยไปในระยะต่อมา เช่น การเรียกร้องสิทธิสตรีในยุโรปและสหรัฐอเมริกา รวมทั้งในแถบทวีปเอเชีย เกิดขึ้นเพื่อบทบาทของสตรีในชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงไปโดยเกือบจะไม่รู้ตัว ตราบจนสตรีเริ่มถ่ายทอดปัญหาเกี่ยวกับภาระครอบครัวของตนซึ่งกันและกัน จึงทำให้เป็นแรงผลักดันแก่สตรี โดยการเรียกร้องให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างชายกับหญิง แม้ว่าอันที่จริงแล้ว สตรีได้เปลี่ยนแปลงบทบาทการดำเนินชีวิตเช่นนี้ มาตั้งแต่เกิดปฏิวัติอุตสาหกรรมแล้วก็ตาม

สรุปปัจจุบันนี้สังคมมนุษย์ (Human Society) มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปในด้านต่าง ๆ อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวัตถุนิยม (Materialism) ทั้งในด้านการประดิษฐ์คิดค้นทางเทคโนโลยี การเพิ่มปริมาณประชากร การขยายตัวทางวิทยาการ การขยายสังคมเมือง และปัญหาสังคมอื่น ๆ ที่เป็นผลต่อความขัดแย้งระหว่างสมาชิกสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่ควรตระหนัก ควรศึกษา เป็นมโนทัศน์ และเป็นวิสัยทัศน์ (Vision) ที่สำคัญประการหนึ่งของสังคมวิทยา ที่ทุกส่วนงานจะต้องศึกษาและแก้ปัญหาของสังคมต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล

ในห้วงปี พ.ศ. 2562 ถึง 2568 โลกได้เผชิญกับการเร่งตัวของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีปัจจัยขับเคลื่อนหลักคือ เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และการเข้าสู่สังคม 5 จี (5G) ซึ่งนำมาซึ่งปรากฏการณ์ที่เรียกว่า "Digital Transformation" การเปลี่ยนแปลง

นี้ทำให้เกิดการผสมผสานและการปรับตัวของวัฒนธรรมทั้งในมิติวัตถุและไม่ใช่วัตถุอย่างรวดเร็ว โดยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการเปลี่ยนแปลงในยุคก่อน

1. ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมในปัจจุบันยังคงมีลักษณะที่แยกจากกันได้ยาก โดยแบ่งออกเป็น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เน้นที่การปรับโครงสร้างและความสัมพันธ์ในสังคม เช่น โครงสร้างตลาดแรงงานที่เปลี่ยนไปสู่ระบบ Hybrid/Remote Working และความสัมพันธ์ระหว่างวัยที่ต่างกัน (Generation Gap) ในองค์กรอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีดิจิทัล (Buddhinan, 2014) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม: เน้นที่การประดิษฐ์ทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุที่สร้างขึ้นใหม่หรือถูกปรับใช้ในโลกออนไลน์ เช่น การเกิดขึ้นของ "Soft Power" (วัฒนธรรมที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ) และการปรับตัวของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาเข้าสู่รูปแบบดิจิทัล (Digitalization of Faith) เทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นปัจจัยเร่งให้เกิด ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ในกลุ่มประชากรที่เข้าถึงและใช้เทคโนโลยีได้ไม่เท่ากัน ซึ่งเป็นความท้าทายใหม่ต่อความเสมอภาคทางสังคม (Wongchaum, 2025)

2. รูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่โดดเด่นในช่วงปี พ.ศ. 2562–2568

การเปลี่ยนแปลงที่สังเกตเห็นได้ชัดในช่วงเวลาดังกล่าว มักเกิดจากกระบวนการที่รวดเร็วและเป็นไปในลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) ที่ถูกขับเคลื่อนโดยแพลตฟอร์มออนไลน์

2.1 การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิรูปจากการปรับตัวต่อเทคโนโลยี เป็นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยาวนาน แต่มีอัตราเร่งสูงกว่าในอดีต โดยเฉพาะการปรับตัวของสถาบันทางสังคมต่อเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น วัฒนธรรมองค์กร มีการเปลี่ยนผ่านสู่การทำงานที่เน้นประสิทธิภาพและผลลัพธ์ผ่านการใช้เทคโนโลยีคลาวด์และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งกระทบต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายและโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Wilaiphan, 2025)

การศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เนื่องจากประชาชนวัยทำงานต้องปรับทักษะให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและรูปแบบการทำงานใหม่ในยุคดิจิทัล (Areekul, 2020)

2.2 การเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันผ่าน "สายมูดิจิทัล" และ Soft Power เป็นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับจุลภาค แต่มีผลกระทบในวงกว้าง โดยเฉพาะในมิติของค่านิยมและความเชื่อในยุคดิจิทัล ความเชื่อทางไสยศาสตร์และความศรัทธาได้ปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบผ่านการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารและทำพิธีกรรม ทำให้เกิดพฤติกรรมสายมูดิจิทัล ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นวัฒนธรรมร่วมสมัยเท่านั้นแต่ยังกลายเป็นเศรษฐกิจความเชื่อที่สร้างมูลค่ามหาศาล (Mutelu Economy) ซึ่งถูกผลักดันให้เป็นหนึ่งใน Soft Power ของไทย (Department of Business Development, Ministry of Commerce. (2025))

การปรับตัวของวัฒนธรรมดั้งเดิม วัตถุทางวัฒนธรรมแบบแอนะล็อก เช่น แผ่นเสียง ถูกนำกลับมาใช้ชีวิตร่วมสมัยและเป็นประสบการณ์ทางผัสสะในรูปแบบใหม่ท่ามกลางโลกดิจิทัล สะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

3. แนวโน้มและการจัดการความเปลี่ยนแปลง

แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมในช่วงนี้คือการก้าวไปสู่ "โลกเดียวหมู่บ้านเดียว (One World Village)" ซึ่งเป็นผลจากการเชื่อมโยงที่รวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ (Malakul Na Ayutthaya, 2001) สิ่งนี้ทำให้เกิดการบูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) ควบคู่ไปกับการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมใหม่ในบริบทดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่สำคัญคือปัญหาข้อมูลที่ผิดหรือบิดเบือนเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Misinformation/Disinformation) ที่ถูกเผยแพร่ทางออนไลน์ ซึ่งจำเป็นต้องมีการตรวจสอบและส่งเสริมความรู้เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดในมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ (Karnthak & Weerataweemat, 2015)

กล่าวโดยสรุปการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมในปัจจุบันมีแนวโน้มก้าวไปสู่ "โลกเดียวหมู่บ้านเดียว (One World Village)" อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงกันอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งนำไปสู่การบูรณาการและการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมใหม่ในบริบทดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ความท้าทายหลักที่สำคัญคือปัญหาการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดหรือบิดเบือนเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Misinformation/Disinformation) ในโลกออนไลน์ ซึ่งทุกภาคส่วนจำเป็นต้องเร่งดำเนินการตรวจสอบและส่งเสริมความรู้เพื่อปกป้องและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรม

ความหมายของทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital)

แนวคิดเรื่อง ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความไม่เท่าเทียมทางสังคม โดยมี Pierre Bourdieu นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ริเริ่มนำแนวคิดเรื่อง "ทุน" มาประยุกต์ใช้ในการศึกษามิติทางวัฒนธรรม Bourdieu (1986) ได้นิยามความหมายของ "ทุน" ว่า สิ่งใดก็ตามที่จะกลายสภาพเป็นทุนได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นได้ทำหน้าที่ในฐานะความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคม (Function as Social Relation of Power) กล่าวคือเป็นกลไกที่สร้างความได้เปรียบหรือเสียเปรียบในการแข่งขันทางสังคม โดยบูร์ดิเยอได้จำแนกประเภทของทุนออกเป็น 4 รูปแบบหลัก (Bourdieu, 1986)

1. ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) ทุนที่เกิดจากการสะสมความมั่งคั่งของรายได้และทรัพย์สินที่อยู่ในรูปของเงินทอง อสังหาริมทรัพย์ หรือหุ้น ทุนประเภทนี้สามารถแปลงเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจและสามารถแลกเปลี่ยนเป็นทุนประเภทอื่นได้โดยตรง

2. ทูทางสังคม (Social Capital) ทรัพยากรที่มีอยู่จริงหรือที่อาจเกิดขึ้นจากการเป็นสมาชิกของโครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ และการรู้จักกัน (Network and Relationships) ซึ่งปัจเจกบุคคลสามารถใช้ในการดำรงรักษาและพัฒนาตนเองเพื่อเข้าถึงทรัพยากรหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ตามกลุ่มสังคมที่ตนเองสังกัด เช่น ครอบครัว โรงเรียน หรือกลุ่มธุรกิจ

3. ทูทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) สถานภาพ ชื่อเสียง เกียรติยศ หรือ การได้รับการยอมรับนับถือ จากบุคคลอื่น ซึ่งทำให้เจ้าของทุนเกิดความได้เปรียบหรือได้รับผลประโยชน์ทางสังคมอื่น ๆ ตามมา

4. ทูทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนที่มีความสำคัญในบริบทของการศึกษาและชนชั้นทางสังคมทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) ในแนวคิดของบูร์ดิเยอ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ "สิ่งของทางวัฒนธรรม" เท่านั้น แต่หมายถึง สินทรัพย์ทางปัญญาและทางสังคม ที่บุคคลครอบครองและใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบทางสังคม สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะหลัก (Bourdieu, 1986)

1. ลักษณะที่ปรากฏอยู่ในร่างกาย (Embodied State) เป็นความรู้ ทักษะ ความสามารถ และรสนิยม ที่ถูกสั่งสมและหล่อหลอมจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของตัวบุคคล เช่น วิธีการพูด สำเนียงการใช้ภาษา มารยาท ความสามารถทางศิลปะ หรือความซาบซึ้งในงานศิลปะชั้นสูง

2. ลักษณะที่เป็นวัตถุ (Objectified State) เป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่บุคคลครอบครองซึ่งแสดงถึงสถานะและรสนิยม เช่น หนังสือ ภาพวาด เครื่องดนตรี เครื่องประดับ หรือผลงานศิลปะต่าง ๆ

3. ลักษณะที่เป็นสถาบัน (Institutionalized State) เป็นการรับรองหรือ การให้คุณค่าจากสถาบัน ซึ่งมักอยู่ในรูปของ วุฒิการศึกษา ใบประกาศ หรือปริญญาบัตร ที่ช่วยเปลี่ยนทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคลให้กลายเป็นคุณสมบัติที่เปรียบเทียบและเปลี่ยนมือได้ในตลาดแรงงานและสังคม

กล่าวโดยสรุป ทุนวัฒนธรรมจึงเป็น ชุดของสมบัติทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีพลังอำนาจในการ สร้างความแตกต่างทางชนชั้น และกำหนดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม

ความหมายของคุณภาพชีวิต (Quality of Life)

คุณภาพชีวิต (Quality of Life – QOL) เป็นแนวคิดสำคัญที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาประเทศ โดยรากฐานของคุณภาพชีวิตตั้งอยู่บนความเชื่อและแนวคิดที่ว่าชีวิตที่ดีควรประกอบด้วย ความสมบูรณ์ในมิติทาง ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ดีพร้อมในทุกด้าน เช่น การมีสุขภาพดี มีอิสรภาพทางความคิดและการกระทำ และการมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต การที่ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีจึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน (Kaewthep, 2022) เนื่องจากคุณภาพชีวิตเป็นแนวคิดที่มีขอบเขตกว้างขวางและซับซ้อน จึงมีองค์กรระดับโลกและนักวิชาการให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายดังนี้

คุณภาพชีวิตในฐานะความเป็นอยู่ที่ดีและความพึงพอใจ

องค์การที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมมักให้นิยามคุณภาพชีวิตที่เชื่อมโยงกับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมโดยรวม องค์การเพื่อการศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) นิยามคุณภาพชีวิตว่าหมายถึง ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม และ ระดับความพึงพอใจในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์ (Wanla & Kosonkittiumporn, 2021) ในมุมมองนี้ คุณภาพชีวิตจึงเป็นระดับของการมีชีวิตที่ดี มีความสุข ความพึงพอใจในชีวิต และในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคมความหมายดังกล่าวเน้นย้ำว่า คุณภาพชีวิตไม่เพียงแต่หมายถึงการมีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอ แต่รวมถึง ความรู้สึกภายใน และการรับรู้ต่อสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีชีวิตที่ดีด้วย

คุณภาพชีวิตในฐานะการรับรู้ตามบริบททางวัฒนธรรม

องค์การอนามัยโลก ได้ให้นิยามที่เจาะลึกมิติทางจิตวิทยาและบริบททางวัฒนธรรมมากขึ้น องค์การอนามัยโลก (World Health Organization – WHO) ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิตหมายถึง การรับรู้หรือความเข้าใจของปัจเจกบุคคล ที่มีต่อสถานภาพชีวิตของตนเอง ตามบริบทของวัฒนธรรมและค่านิยม ที่ใช้ชีวิตอยู่ และสัมพันธ์กับเป้าประสงค์ ความคาดหวัง มาตรฐาน และความกังวลสนใจที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ The World Health Organization Quality of Life Group (2023) ซึ่งให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตเป็นโมโนมิติที่มีขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ที่ซับซ้อน ได้แก่ สุขภาพ ทางกาย สภาวะทางจิต ระดับความเป็นตัวของตัวเอง ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทางสังคม ความเชื่อส่วนบุคคล และสัมพันธ์ภาพที่มีต่อสิ่งแวดล้อม (Sthapitanon & Thiraphan, 2019) แนวคิดนี้จึงเน้นการประเมินที่มาจากมุมมองของบุคคลนั้น ๆ โดยคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

กล่าวโดยสรุป ความหมายของคุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้ถึงความพึงพอใจในการดำรงชีวิตการมีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีในด้านต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตและส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในทิศทางที่ดี ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นจะต้อง ไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่ตนเองและสังคมและความสำคัญของคุณภาพชีวิต คือ คุณภาพชีวิตที่ดีนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลไม่ใช่เฉพาะแต่เพียงตัวบุคคล หากแต่ยังส่งผลไปถึงประเทศชาติ เมื่อมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ย่อมทำให้สังคมและประเทศชาติดียิ่งขึ้นไปด้วย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยวิธีเจาะจงจำนวน 60 คน วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้วิธีเจาะจงจำนวน 60 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้วิธีเจาะจงจำนวน 60 รูปคน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์เนื้อหา(content Analysis)และการวิเคราะห์ตีความ (Interpretive Analysis) วิเคราะห์เชิงพรรณนาโดยบรรยายสรุปตีความตามประเด็นศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการศึกษา พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ เช่น ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนา โดยเฉพาะ ประเพณีปีใหม่เมือง การแต่งงาน การเกิด และพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สะท้อนความสัมพันธ์ในชุมชน การสืบทอดคุณค่าความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลการนำทุนวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เช่น การผลิตสินค้าท้องถิ่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดงานประเพณีที่กลายเป็นกิจกรรมสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ส่งผลให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง

2. ผลการวิจัยเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ผ่านทุนทางวัฒนธรรม

ผลการศึกษา พบว่า การยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้นจากการบูรณาการทุนวัฒนธรรมเข้ากับระบบเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ใช้ขนบธรรมเนียมและประเพณีเป็นจุดขาย ส่งผลให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชน ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการรวมกลุ่มอาชีพ เกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ และเกิดการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ทั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์มีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ การพัฒนาที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนต้องอาศัยความสมดุลของทั้งสามด้าน หากด้านใดด้านหนึ่งถูกละเลยจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชุมชน ตัวอย่างเช่น การจัดงานประเพณีปีใหม่ ซึ่งเริ่มจากกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ได้พัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีรายได้เข้าสู่ชุมชนจำนวนมากในแต่ละปี สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ทุนวัฒนธรรมอย่างมีระบบสามารถสร้างเศรษฐกิจที่มั่นคงและส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้อย่างแท้จริง

3. ผลการวิจัยเพื่อเสนอแนวนโยบายในการยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

จากผลการศึกษาเชิงลึก คณะผู้วิจัยได้เสนอแนวนโยบายในการยกระดับทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้

1) แนวนโยบายเชิงสังคมวัฒนธรรม ส่งเสริมการฟื้นฟูขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี และพิธีกรรมให้คงอยู่และเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรม

2) แนวนโยบายเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจบนฐานทุนวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน งานหัตถกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน

3) แนวนโยบายเชิงการศึกษาและการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านระบบการเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

4) แนวนโยบายด้านความยั่งยืน กำหนดกลไกการบริหารจัดการทุนวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้การพัฒนาเกิดความสมดุลและยั่งยืน

โดยสรุป การยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็ง และสามารถใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการมีส่วนร่วมการพัฒนาคุณภาพชีวิตก่อให้เกิดคุณูปการในการดำเนินชีวิตต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ทุกคนจึงควรรู้จักและเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตให้ถูกต้องและช่วยกันพัฒนาปรับปรุงชีวิตตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพที่ดีร่วมกันได้ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Matanbun (2009) การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ (Qualitative Changes) ส่วนการแปลงรูป (Transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมกระทำการ (Environmental Change) ซึ่งนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพ และปริมาณ เช่น การคมนาคมของประเทศไทยเมื่อเริ่มแรกได้มีการใช้รถเทียมม้า แล้ว

ปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยใช้เครื่องจักรไอน้ำมาทำรถไฟ และค่อย ๆ ปรับปรุงให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น เร็วยิ่ง ๆ ขึ้น การเปลี่ยนแปลงจากรถม้ามาเป็นรถไฟ หรือเป็นรถยนต์ หรือเครื่องบิน จนเป็นจรวดก็ดี นับได้ว่าเป็นการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Panpiemrat (2008) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า และความมั่นคง การพัฒนายังควร หมายถึง ความเป็นธรรม อีกด้วย โดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนในการพัฒนาตามควร ดังนั้น การพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย การที่ประชาชนหรือชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ มีการเป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข กล่าวคือการดำเนินชีวิตไม่เคร่งเครียดมากเกินไป เป็นสังคมที่ไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มีความเข้าใจกันช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล มีการแบ่งปันซึ่งกัน คนในสังคมมีความเป็นระเบียบเคารพกฎหมาย เคารพกฎกติกาต่าง ๆ รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ประพฤติตนในสังคมอย่างเหมาะสม และจะต้องเป็นผู้มีศีลธรรมอันดี ยอมรับเหตุผลของกันและกัน และจะต้องมีการกระจายรายได้ที่ดี ไม่เหลื่อมล้ำกันมากเกินไป แสดงให้เห็นว่า สังคมที่ประชาชนหรือชาวบ้านสามารถมีการเป็นอยู่ที่ดีได้นั้น จะต้องเป็นสังคมที่ประกอบด้วยเสรีภาพ เสมอภาพ และภราดรภาพ อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดสันติสุขในสังคม ความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนจะมีได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านจะต้องมีอาชีพที่มั่นคง สามารถนำรายได้มาจุนเจือครอบครัวได้อย่างสม่ำเสมอ การที่ภาครัฐให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้รวมกลุ่มเพื่อดำเนินการแปรรูปผลิตภัณฑ์ตามภูมิปัญญาหรือตามพืชผลที่เกิดขึ้นในแต่ละฤดูกาล อันเป็นการสร้างมูลค่าให้แก่สินค้าชุมชน รวมถึงให้คำแนะนำแหล่งการขายหรือการตลาด จะสังเกตได้จากทุกชุมชนจะมีการรวมกลุ่มผลิตสินค้าตามศักยภาพหรือภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษถ่ายทอดออกมาเป็นสินค้า ทำให้สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Supharuekchaikul et al. (2014) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืนด้วยการสังเคราะห์งานวิจัย” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทย มีจำนวน 3 กลุ่มปัจจัยได้แก่ ปัจจัยด้านจิตลักษณะ และปัจจัยด้านสถานการณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุ มีจำนวน 6 ปัจจัยย่อย คือ วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไทยพวน บรรทัดฐานทางสังคมของชาวไทยพวน ประเพณีของชาวไทยพวน วัฒนธรรมของชาวไทยพวน การพัฒนาทางเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนชาวไทยพวน ปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ มีจำนวน 1 ปัจจัยย่อย คือ เจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทย และพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงผล มีจำนวน 6 ปัจจัยย่อย คือ การรวมกลุ่ม การเรียนรู้วิถีชีวิตดั้งเดิม การเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวไทยพวน การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวไทยพวน การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยพวน และการเผยแพร่วัฒนธรรมของชาวไทยพวน การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืนคือการส่งเสริมปัจจัยเชิงเหตุที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมวัฒนธรรมไทยพวนอย่าง

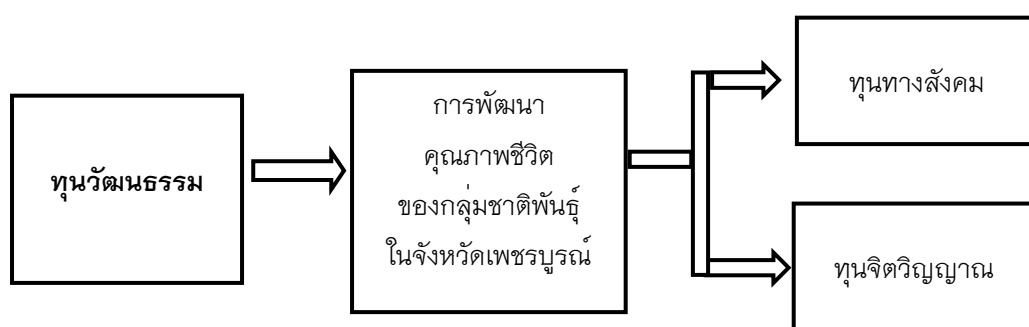
ยั่งยืนจำนวน 3 กลุ่มปัจจัย เพื่อนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมตามค่านิยม และวัฒนธรรมไทยพวนอย่างต่อเนื่องยั่งยืนต่อไป เมื่อมีรายได้การเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี รายได้หมุนเวียนปัญหาสังคมก็ไม่เกิด ความสงบเรียบร้อยก็ตามมา จากสภาวะการณ์ปัจจุบัน เกิดปัญหาสังคมมากมายมีสาเหตุหลักมาจากการขาดรายได้หรือระบบเศรษฐกิจครัวเรือนไม่ดีพอ ดังนั้น หากสังคมหรือชุมชนรู้จักรวมกลุ่มดำเนินงานกิจกรรมสร้างรายได้ร่วมกัน แบ่งปันรายได้ จับบายใช้สอยในสิ่งที่จำเป็นหรือเหมาะสม การเป็นอยู่ของชุมชนก็จะดีขึ้น และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตพัฒนาต่อยอดให้มีความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนได้ในอนาคต การมีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี มีปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ที่เหมาะสมและเพียงพอ อยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดีปลอดภัย มีความเสี่ยงน้อย มีความสามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้ศักยภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ สามารถพัฒนาตนเองและสังคมให้อยู่ร่วมกันได้ เมื่อมนุษย์รวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่ม โดยเลือกสถานที่ตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยแล้ว ก็จะเริ่มจัดการกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการดำรงชีพ เกิดความสะดวกสบายในการเป็นอยู่และความปลอดภัยในชีวิต บางครั้งแสวงหามาเอง บางครั้งสร้างให้มันเกิดขึ้น และบางครั้งก็ตกแต่งดัดแปลงปรับปรุง และใช้ธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองทำให้เกิดความเหมาะสมและตรงกับความต้องการของตนเอง

ดังนั้น การยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยระบบสังคมดี เศรษฐกิจดี และคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสมดุลกัน กล่าวคือจะต้องเกิดเป็นสิ่งที่ดีด้วยกันทั้ง 3 ระบบ เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจ ต้องอยู่ในกรอบของสังคม ระบบเศรษฐกิจและสังคมต้องอยู่ภายในข้อจำกัดของคุณภาพชีวิต ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดความยั่งยืนได้หากละเว้นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่อีกสิ่งหนึ่ง โดยที่พยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสร้างบรรยากาศที่ดี ได้ดำเนินการสร้างผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นจุดเด่น จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โด่งดังไปทั่วโลก ทำให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางไปสัมผัส เพียงเริ่มต้นจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทำอยู่เป็นประจำทุกปี กลายเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ แต่ละปีมีรายได้เข้าสู่ชุมชนเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นการชี้ชัดถึงความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrapalad Peerapong and Phramaha Thanakorn Kittipanya (2017) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า ระบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นที่ยอมรับกันว่า การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงก็มีความสลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างก็เป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ในการพัฒนาเราเห็นผลบวกมากมาย ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Kroeber (1944) นิยามวัฒนธรรมว่า “วัฒนธรรมประกอบไปด้วยแบบแผนพฤติกรรมที่ได้มาโดยการเรียนรู้และ

ที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งโดยใช้ระบบสัญลักษณ์นั้นเป็นผลสำเร็จที่แตกต่างกันไปในกลุ่มชนต่าง ๆ วัฒนธรรมยังรวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมยังประกอบไปด้วย ความคิดตามประเพณี (ที่มีประวัติศาสตร์และมีการเลือกมาจากหลาย ๆ อย่าง) และค่านิยมที่ติดต้ามมา ระบบวัฒนธรรมนั้นอาจพิจารณาในแง่หนึ่งว่าเป็นผลผลิตของการกระทำ และในอีกแง่หนึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการกระทำต่อ ๆ ไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่องการยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำการวิจัยได้ องค์ความรู้ที่สำคัญของการวิจัย ดัง ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางในการยกระดับทุนวัฒนธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต

องค์ความรู้ที่สำคัญของการวิจัยคือ แนวทางในการยกระดับทุนวัฒนธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งทุนวัฒนธรรมมีบทบาทเป็นฐานรากสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะเมื่อถูกบูรณาการเข้ากับทุนทางสังคมและทุนจิตวิญญาณของชุมชน องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องยึดโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ใช่เพียงการเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจ แต่เป็นการเสริมพลังทางสังคมและจิตใจของคนในชุมชนให้มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ของตน งานวิจัยได้ต่อยอดแนวคิดที่ว่าทุนวัฒนธรรมมิใช่เพียงมรดกของอดีต แต่เป็นพลังเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางสังคมและทุนจิตวิญญาณ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

สรุป

การยกระดับทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยเปลี่ยนทุนเดิมที่มีอยู่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี และการผลิตสินค้าท้องถิ่น การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะเมื่อถูกบูรณาการเข้ากับ

ทางสังคมและทุนจิตวิญญาณของชุมชน สามารถสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคมให้กับชุมชนผ่านกระบวนการรวมกลุ่มและการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นโยบายด้านการเสริมสร้างทุนวัฒนธรรมในชุมชนชาติพันธุ์ ภาครัฐควรจัดทำ แผนแม่บทการพัฒนาทุนวัฒนธรรม ระดับจังหวัด เพื่อกำหนดทิศทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมและแนวทางการจัดการทุนวัฒนธรรมด้วยตนเอง

2. นโยบายด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรม (Cultural Creative Economy) ควรส่งเสริมการใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

3. นโยบายด้านการจัดการความรู้และการเรียนรู้ข้ามรุ่น ภาครัฐและสถาบันการศึกษาควรพัฒนาหลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์เข้ากับการศึกษาในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะในโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกในคุณค่าทางวัฒนธรรม และต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่ตอบสนองต่อบริบทของชุมชนชาติพันธุ์

4. นโยบายด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) เสนอให้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการส่งเสริมทุนวัฒนธรรมระดับจังหวัด ที่ประกอบด้วยตัวแทนภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคการศึกษา และภาคเอกชน เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ และติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับทุนวัฒนธรรมอย่างโปร่งใสและยั่งยืน

5. นโยบายด้านความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (Eco-Cultural Sustainability) การพัฒนาทุนวัฒนธรรมควรคำนึงถึงมิติสิ่งแวดล้อมและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมร่วมด้วย โดยบูรณาการแนวคิด “วัฒนธรรมสีเขียว” (Green Culture)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมในชุมชนจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Learning by Doing เช่น เวิร์กช็อปการทำเครื่องแต่งกายม้ง การสอนทำอาหารพื้นถิ่น หรือการสาธิตพิธีกรรมประเพณี โดยให้เยาวชนและผู้สูงอายุในชุมชนร่วมกันเป็นผู้นำกิจกรรม เพื่อสร้างการถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างรุ่น และเสริมสร้างจิตสำนึกในอัตลักษณ์ของตน

2. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมในระดับจังหวัดและภูมิภาคจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์กับจังหวัดใกล้เคียง เช่น พิษณุโลก เพชรชัยภูมิ และเลย เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรม รวมถึงการจัดกิจกรรมร่วมกัน

3. พัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Products Development) สนับสนุนให้กลุ่มอาชีพในชุมชนสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทุนวัฒนธรรม

4. สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบบูรณาการ (Integrated Cultural Tourism Route) จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่

5. พัฒนาองค์ความรู้สู่หลักสูตรท้องถิ่น (Local Curriculum Integration) ให้สถานศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียนตำบลหรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ร่วมมือกับผู้นำทางวัฒนธรรมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นว่าด้วย “ทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์เพชรบูรณ์” เพื่อปลูกฝังความภาคภูมิใจในรากเหง้าและสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมพหุชาติพันธุ์

6. จัดตั้งศูนย์ประสานงานทุนวัฒนธรรมระดับชุมชน เพื่อทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่น คู่มือกิจกรรมทางวัฒนธรรม และประสานงาน กับหน่วยงานภายนอก เช่น อบต. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด หรือมหาวิทยาลัยในพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการขยายขอบเขตการวิจัยไปยังกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อื่น เช่น จังหวัดเชียงใหม่ น่าน เลย หรือกาญจนบุรี เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ทุนวัฒนธรรมและผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ซึ่งจะช่วยให้เห็นแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area-based Development) ที่เหมาะสมกับบริบทแต่ละภูมิภาคมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนวัฒนธรรมกับทุนเศรษฐกิจสมัยใหม่การวิจัยครั้งต่อไป ควรเน้นการบูรณาการทุนวัฒนธรรมเข้ากับเศรษฐกิจดิจิทัลและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่วัฒนธรรม การสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน หรือการใช้สื่อดิจิทัลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยยกระดับศักยภาพของทุนวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์

3. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action Research) ที่เน้นการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการทุนวัฒนธรรมโดยชุมชนร่วมกับภาครัฐและเอกชน เพื่อหากลไกที่สามารถสร้างความสมดุลระหว่าง “คุณค่าทางวัฒนธรรม” กับ “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” ให้เกิดผลจริงในระยะยาว

4. ควรมีการศึกษาเชิงลึกซึ่งเกี่ยวกับบทบาทของเยาวชนในชุมชนชาติพันธุ์ต่อการสืบสานและพัฒนาทุนวัฒนธรรมให้ร่วมสมัย โดยเน้นแนวทางการบ่มเพาะจิตสำนึกทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น สื่อดิจิทัล ภาพยนตร์สั้น ดนตรี หรือศิลปะร่วมสมัย ซึ่งจะเป็นแนวทางใหม่ในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้คงอยู่กับสังคมปัจจุบัน

5. การนำทุนวัฒนธรรมไปใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การท่องเที่ยว หรือการผลิตเชิงพาณิชย์ ควรได้รับการศึกษาผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว เพื่อกำหนดแนวทางป้องกันและพัฒนาอย่างรับผิดชอบต่อชุมชนและทรัพยากรวัฒนธรรมท้องถิ่น

References

- Academic Service Club, Hill tribe Research Institute. (2021). *Hill tribes in Thailand*. Department of Social Welfare.
- Areekul C. (2020). *Education and lifelong learning: Concepts, principles, and key elements*. Chulalongkorn University.
- Bourdieu, P. (1886). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood.
- Buddhinan, B. (2014). *Change of social and cultural of Lublue district in Uttaradit province* (Research). Humanities and Social Sciences Faculty, Uttaradit Rajaphat University.
- Department of Business Development, Ministry of Commerce. (2025). *Businesses based on spiritual beliefs: When belief creates economic power*. Facebook.
<https://web.facebook.com/share/p/16ykJZsf3Q/>
- Kaewthep, K. (2022). *Mass communication: Theories and approaches to study* (4th ed.). Phappim.
- Karnthak, A., & Weerataweemat, S. (2015). Cultural landscape: Meaning, conceptual development and research directions. *Journal of Architecture, Khon Kaen University*, 14(2), 1–12.
- Kroeber, A. L. (1944). *Configurations of culture growth*. University of California.
- Malakul Na Ayutthaya, P. (2001). *Change management: Strategic issues of public sector organizations in the present era*. King Prajadhipok Institute.
- Matanbun, W. (2009). *Organizational structure change management at Chomthong School, Chiang Mai Province*. Graduate School, Chiang Mai University.
- Naowarat, N. (2018). *A critical perspective and practice on multiculturalism in schools*. Wanida Printing.
- Office of the National Culture Commission. (2020). *Thai cultural heritage*. Amarin Printing.
- Panpiemrat, K. (2008). Guidelines for national development during the 10th national development plan under the philosophy of sufficiency economy. In *From the Philosophy of Sufficiency Economy to Practice*. Petcharung Printing.

- Phra Sri Rattanamuni. (2025). *Enhancing the morality and ethics of youth using local cultural capital*(Research report). Buddhist Research Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrapalad Peerapong., & Phramaha Thanakorn Kittipanya. (2017). Ecological cultural management of network culture and ethnic groups in Phetchabun province. Buddhist Research Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Promta, S. (2022). *Man and Religion*. Siam Publishing House.
- Punyanuphap, S. (2019). Cultural Studies (4th ed.). Mahamakut Buddhist University.
- Thaongern, S. et al. (2022). Linguistic and cultural capital and the strengthening of various ethnic groups in Phetchabun Province. Research and Development Office, Phetchabun Rajabhat University.
- The World Health Organization Quality of Life Group. (2023). *The development of the world health organization quality of life assessment instrument: Quality of life assessment instrument perspectives*. Springer–Verlag.
- Shapitanon, P., & Thiraphan, C. (2019). *Communicating with networked society*. Local Community Development Institute.
- Supharuekchaikul, N. et al. (2014). *Developing a sustainable model for promoting Thai values and culture through research synthesis*(Research report). Srinakharinwirot University.
- Wanla, K., & Kosonkittiumporn, S. (2021). Driving Thailand's sustainable development goals. *Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review*, 7(3), 56–66. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palisueksabuddhaghosa/article/view/253638>
- Wilaiphan, S. (2019). *Reforming work processes with digital technology: A case study of the Office of the Permanent Secretary, Ministry of Social Development and Human Security* [Independent research, Ramkhamhaeng University].
- Wongchaum, S. (2025) Cultural capital for sustainable tourism of Tha Kha community, Amphawa district, Samut Songkhram province. *Journal of Research and Development, Suan Sunandha Rajabhat University*, 2(2), 47–59. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/irdssru/article/view/212633>